

terii lui Burebista și a epocii sale, înscriindu-se, în același timp, ca o realizare de valoare în cadrul manifestărilor prilejuite de împlinirea a 2050 ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent. Ea se adaugă importantelor lucrări de sinteză cu privire la dacogeți, scrise de V. Pârvan, C. Daicoviciu, I. I. Russu, H. Daicoviciu, C. Preda, I. Glodariu și alții, contribuind la ridicarea prestigiului istoriografiei române în țară și peste hotare.

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA

V. M. CIGILIK, *Naselennja verchn'ogo Podnistrov'ja peršich stolit' našoi eri (Plemena lipic'koj kul'turi)*, Kiev, 1975

Cartea despre cultura Lipița publicată recent de V. M. Cigilik se înscrie ca o contribuție importantă la cunoașterea antichităților dacice din regiunea Nistrului Superior. Ea reprezintă în același timp și cea de-a doua monografie dedicată acestui grup de descoperiri¹.

Lucrarea, apărută în limba ucraineană, cuprinde cinci capitole, la care se mai adaugă o scurtă introducere, un rezumat în limba rusă și bibliografia.

În capitolul I (p. 5 — 11) au fost incluse toate datele mai importante care se referă la istoricul cercetărilor, menționându-se principalele descoperiri dacice de aspect Lipița și contribuțiile aduse de-a lungul anilor de diferiți arheologi pentru cunoașterea lor. Între aceștia, așa cum ni se pare firesc, locul central este ocupat de M. I. Smiszko.

Capitolul al II-lea (p. 12 — 78) este cel mai întins, conținând toate informațiile despre complexe de locuire și necropolele descoperite pînă la data redactării monografiei. Autorul ne oferă observații interesante asupra topografiei și caracteristicilor generale ale așezărilor și locuințelor, precum și asupra diferitelor categorii de complexe (locuințe, vetre, gropi). Date mai numeroase provin din cercetarea așezărilor de la Lipița (8 locuințe, 4 vetre, 15 gropi) și Remezivci (17 locuințe, 4 vetre, 17 gropi).

Tot la acest capitol sînt prezentate și necropolele, dintre care amintim pe cele mai importante de la Lipița, Grinevi, Zvenigorod și Bolotnoe. Spațiul dedicat acestora este destul de restrîns și problemele referitoare la rit și ritual sînt tratate sumar.

Capitolul al III-lea (p. 79 — 129) conține o analiză foarte amănunțită asupra inven-

tarului de ceramică și obiecte provenit din așezări și necropole. În ceea ce privește ceramica, autorul face un studiu detaliat asupra diverselor categorii de vase, în funcție de pastă, culoare, grad de ardere și tehnică de lucru, stabilind variantele tipologice și analogiile mai apropiate. Inventarul de obiecte cuprinde fusaiole, cuțite, amnare, chei, catarame, pîteni, fibule, oglinzi, monede, ace, piepteni, rîșnițe, mărgelile. Dintre obiectele mai importante care se întîlesc rar notăm topoarele, brăzdarele, vasele de bronz și gemele. V. M. Cigilik împarte obiectele în grupe tipologice și discută apoi, pentru fiecare tip, aria de răspîndire și cronologia.

Capitolul al IV-lea (p. 130 — 142) se referă la activități economice (agricultură, creșterea vitelor, meșteșuguri, schimburi de mărfuri), orînduire socială și religie.

În capitolul al V-lea (p. 143 — 163) autorul se ocupă de cronologia, originea și apartenența etnică a purtătorilor culturii Lipița. Analizînd locuințele, gropile de provizie și variantele riturilor funerare, V. M. Cigilik arată că analogii corespunzătoare pot fi găsite numai în cuprinsul descoperirilor dacice din România. De asemenea, aceeași observație a fost făcută și cu privire la formele, factura și ornamentarea vaselor lucrate cu mina și la roată. Pe baza acestor constatări, V. M. Cigilik trage concluzia, formulată anterior și de M. I. Smiszko, I. T. Kruglikova, P. N. Tretjakov, G. I. Smirnova, M. A. Tichanova, V. D. Baran și alții, că descoperirile de aspect Lipița din regiunea Nistrului Superior sînt asemănătoare aceluia dacice de pe teritoriul României. În ceea ce privește numele populației de la care ce privește așezările și necropolele de tip Lipița, autorul se alătură tezei mai vechi, susținută printre alții de M. I. Smiszko, I. T. Kruglikova și V. D. Baran, potrivit căreia descoperirile respective aparțin costobocilor. Oprindu-se asupra ipotezei unor cercetători sovietici după care purtătorii culturii Lipița ar fi strămoșii vechilor slavi, V. M. Cigilik arată că aceasta se explică prin "atribuirea tendențioasă a materialelor Lipița și dacice" (Ce vplivae z tendenciynogo pidchodu do lipic'kich ta dakijc'kich materialiv, p. 150).

Referitor la încadrarea cronologică, V. M. Cigilik datează cultura Lipița în intervalul dintre secolul I î.e.n. și începutul secolului al III-lea al e.n. De asemenea, discutînd raportul dintre cultura Lipița și cultura Sintana de Mureș, autorul arată pe bună dreptate că descoperirile de tip Lipița sînt mai vechi, fiind urmate de acelea de tip Sintana de Mureș. Totuși, stabilirea graniței cronologice dintre cele două culturi la începutul secolului al III-lea al e.n. nu ni se pare a fi suficient de argumentată. Atît descoperirile dacice de aspect Lipița, cît și acelea de tip Sintana de Mureș

¹ Prima monografie asupra culturii Lipița a fost publicată de M. I. Smiszko, *Kultury vczesnego okresu epoki cesarstva rym'skogo v Malopolsee vschodniej*, Lvov, 1932.

sint puține în zona la care ne referim, iar o delimitare mai precisă în timp încă nu este posibilă. Totodată, pentru a înțelege mai exact momentul și împrejurările istorice în care s-a făcut trecerea de la o cultură la alta trebuie să avem în vedere evoluția culturii dacilor liberi din tot spațiul de la nord și est de Carpați.

Apariția ca de altfel și sfârșitul culturii Lipița au fost explicate de V. M. Ciglik prin migrări de populație dacică, fără ca acest fenomen să poată fi explicat prin argumente temeinice. Pentru a ne convinge că așezările și necropolele Lipița nu se leagă genetic de culturile care au existat anterior în regiunea Nistrului Superior, V. M. Ciglik ar fi trebuit să facă un studiu comparativ între descoperirile Lipița și acelea din secolele IV — II î.e.n. Ipoteza potrivit căreia purtătorii culturii Lipița ar fi coborât din munți este contrazisă chiar de afirmația autorului că aceștia ar fi avut înclinație pentru agricultură (p. 151). Dealtfel, autorul se contrazice și la p. 145, unde menționează cultura Lipița ca „o apariție nouă în zona Nistrului Superior, cu toate că are și un caracter local”. Referitor la sfârșitul culturii Lipița, autorul ar fi trebuit să țină seama de fenomenul general al apariției culturii Sintana de Mureș în tot spațiul ocupat anterior de dacii liberi de la est de Carpați.

Numărul încă relativ mic de descoperiri de tip Lipița îngreunează stabilirea cu mai multă precizie a ariei de răspindire a acestei culturi. Cu toate acestea o hartă a tuturor descoperirilor culturii Lipița ar fi fost foarte necesară.

ION IONIȚĂ

PETRE DIACONU, SILVIA BARASCHI, *Păcuiul lui Soare. Așezarea medievală (secolele XIII — XV)*, II, Edit. Acad. București, 1977, 214 p., 121 fig., 27 pl.

Cercetările arheologice sistematice, începute cu peste douăzeci de ani în urmă pe insula Păcuiul lui Soare, unde a existat o importantă așezare din secolele X — XV, au atras atenția specialiștilor chiar de la publicarea primelor rezultate obținute. Treptat, acumularea de noi date a necesitat publicarea unei lucrări monografice, al cărei prim volum (1972) tratează atît importanța și rolul cetății bizantine din secolele X — XI ca bază navală, cît și funcția așezării de la Păcuiul lui Soare ca centru de schimb la Dunărea de Jos în secolul al XI-lea. Cel de-al doilea volum al monografiei se ocupă de așezarea medievală din secolele XIII — XV (săpături 1956 — 1974), care și-a găsit adăpost între zidurile vechii

cetăți bizantine, păstrindu-și rolul comercial, așa cum subliniază autorii în *Cuvînt înainte*.

Scurte considerații istorice sint rezultatul analizei datelor stratigrafice, a materialelor arheologice și numismatice, precum și al coroborării lor cu știrile izvoarelor scrise. Autorii au ajuns la concluzia că așezarea medievală de la Păcuiul lui Soare cunoaște trei niveluri de locuire. Primul nivel corespunde secolului al XIII-lea, pînă la invazia tătară din anul 1285. Cel de-al doilea nivel datează din secolul al XIV-lea, în ultima lui decadă cetatea suferind unele distrugereri, probabil ca urmare a cuceririi Silistrei de către turci. După această intervenție, zidul de incintă nu a mai fost reparat, iar locuirea din cel de-al treilea nivel, mai sporadică și de scurtă durată, aparține primului sfert al secolului al XV-lea și încetează brusc din motive necunoscute.

În capitolul *Despre un zid medieval de la Păcuiul lui Soare*, pe care-l datează pe baza elementelor tehnico-construcitive și de stratigrafie la cumpăna dintre secolele XIII — XIV, se afirmă că acesta făcea parte din sistemul de fortificație al așezării, căreia îi conferă, pe bună dreptate, un caracter urban medieval.

În capitolul *Locuințele din așezarea medievală* se face o prezentare a așezării, cercetată în condiții extrem de dificile datorate, în mare parte, Dunării care nu numai că inundă în fiecare an insula, dar o și micșorează în același timp, rupînd din maluri. Cu toate acestea, au fost dezvelite 50 de complexe de locuire, dintre care patru bordeie, restul fiind locuințe de suprafață. Din numărul total, numai șapte locuințe au fost cercetate integral, de o atenție mai mare bucurîndu-se complexele din secolele X — XI. Totuși, autoarea a reușit să ne prezinte o viziune clară a sistemului de construcție a caselor, împărțirea lor interioară, sistemul de încălzire și de pregătire a hranei, precum și unele elemente legate de organizarea spațiului dintre locuințe și a complexelor anexe, de caracter gospodăresc. În același timp nu s-au putut face observații privind unele detalii urbanistice, deoarece zona cercetată se găsește la periferia vechii așezări, și anume în zona portului. Mai mult, o parte din așezare a fost ocupată în secolul al XIII-lea și la începutul celui următor de cimitir. O prezentare cronologică a tuturor complexelor de locuire, a fazelor de refacere, precum și a elementelor care au permis datarea lor, ne-ar fi ajutat la înțelegerea mai exactă a celor trei niveluri din așezarea medievală urbană de la Păcuiul lui Soare.

Capitolul următor tratează *Activitățile economice (ocupații, meșteșuguri)* din așezarea de la Păcuiul lui Soare. Descoperirea în număr mic a ueltelor agricole este explicată prin